بوونی هاوڕەگەزخوازی و تڕەنسێتی شاراوە لە نێو کەلتووری کوردی

خوێندنەوەی تایبەتانەی هاوڕەگەزخوازانی ژن و پیاو لە کوردستان و دەرەوەی وڵات

نووسەر: کامیل ئەحمەدی[1]

ڕێکەوت: 8/11/2009

ئەم وتارە بە بابەتێکی ئێتنۆگرافانەوە هەوڵ دەدا ڕوانگەیەکی مرۆڤناسانەی بەرامبەر بە هەموو حاڵەتە شاراوەکانی هاوڕەگەزخوازی و تڕەنسێتی لە نێو کەلتووری کوردیدا هەبێت. ئەم بابەتە لە کەلتووری کورد و ئێرانییەکانیشدا هاوشێوەی هەموو کۆمەڵگاکانی دیکەیە بەڵام لە هەمان کاتدا بە پێی نۆرمە کەلتوورییەکان وەک نهێنییەکی ئاشکرابوو ئەم پرسە لای خۆیان دەهێڵنەوە، واتە هەمووان لە بوونی ئاگادارن بەڵام هیچ کەس لەم بارەوە قسە ناکات. بە هۆی نەبوونی هیچ هۆگرییەک بۆ ئەم بابەتە، کەسانی هاوڕەگەزخواز و یان تڕەنس لە کۆمەڵگای کوردستان دەورێکی بە فەرمی ناسراویان نییە. یەکێک لە هۆکارە گرنگەکانی ئەم پرسە دەورە ڕەگەزێتییە باوەکانە. سەرەڕای ئەوەی کەس لە بارەیانەوە نادوێ، هاوڕەگەزخوازیی پیاوان بابەتێکی ناسراوە، بەڵام تڕەنسبوون و هاوڕەگەزخوازی لە ناو ئافرەتاندا کەمتر قبووڵ کراوە و تەنانەت لە حاڵەتی نافەرمیشدا پەسند ناکرێت. بەڵام لەگەڵ هەڵکشانی فیمینیزم لە ناو ژنانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست، ئەوان ئێستا لە ڕێگەی ئەم پاڕادایمەوە زیاتر لە بارەی ڕەگەزێتی خۆیان ئەزموون وەدەست دێنن. سەبارەت بە پرسی هاوڕەگەزخوازی لە نێو کوردەکان پێشینەی نووسراو لە ئارادا نییە، بەڵام نووسەرانی کورد و ئێرانی هەوڵیان داوە لە بواری ئەم تابۆ کەلتوورییە لە نێو هاوڕەگەزخوازاندا دەست بدەنە توێژینەوە.

هەر بۆیە سەرچاوەی نووسراوی زۆر کەم لە بەر دەستە. سەرەڕای ئەوەی کە کۆمەڵگای کوردیی کوردستان و تەنانەت بەشگەلێک لە دەرەوەی سنووری فیزیایی کوردستان بە شێوەی هەمیشەیی و تەنانەت توندوتیژانە دژی مۆدێرنیتە و گۆڕینی دەورە ڕەگەزێتییەکان (کە لێکەوتەی ئەوە) دەوەستنەوە و لە دژی دەجەنگن، لە بواری ئازادی ڕەگەزێتی ڕێژەی قبووڵکردن زۆر کەمە. لە درێژەدا دەمهەوێ چەندین حاڵەتی توێژینەوەی

---

[1] ـ خەڵکناس و توێژەر

kameel.ahmady@gmail.com; http://kameelahmady.com

تایبەت لە بواری ئەو کەسانە بخەمە ڕوو کە لە سەر بابەتی ئەم توێژینەوە قسەم لەگەڵ کردن و ئەنگێزە و داپەڕەکانی ئەوانم لە پەیوەندیی لەگەڵ هاوڕەگەزخوازی خستۆتە بەر تیشکی لێکدانەوە و لە بارەی ڕوانگەیەک کە لە کۆمەڵگای کوردیدا لە مەڕ خۆیان هەیانە پرسیارم لێ کردن.

حاڵەتی یەکەم

کوڕە دێتە ناو ژوورەکە، داوام لێ کرد دانیشێ، ئەو دانیشت و من بە فارسی سڵاو و حەواڵپرسیم کرد. و ڕوونی دەکەمەوە کە بڕیارە بە شێوەی پرۆفیشناڵ پێکەوە ماوەیەک ئیش بکەین. دۆسییەکەی ئەویان لە یەکێک لە بەشە یاساییەکانی شارەوانی لەندەن پێدام کە لەوێ کارم دەکرد. لێی دەپرسم پێی خۆشە بە کاکە بانگی بکەم یان دادە؟ و ئەو زۆر جیدییانە وڵام دەداتەوە تکایە هەمیشە بە دادە بانگم بکە من ئافرەتم. ئینجا دەستبەجێ داوام لێ دەکا بە پسپۆڕێکی بناسێنم بۆ ئەوەی بتوانێ ڕەگەزی خۆی بگۆڕێ، ناوی خۆی بۆ ناوێکی ئافرەتانە بگۆڕێ و لە کۆتاییدا داوام لێ دەکا کە ئادرەسی گەڕەکی سۆهۆ پێ بڵێم (گەڕەکێکە بۆ لە دەور یەک کۆبوونەوەی هاوڕەگەزخوازان لە ناوەندی لەندەنی بریتانیا) داوێنێکی زۆر کورت و تاپێکی پەمەیی لە بەر بوو، ئەوەندە یەخەی تاپەکەی ئاوەڵا بوو کە بێچمی مەمکی تەواو دەرکەوتبوو. قاچەکانی پڕ بوو لە جێ شوێنی بڕینی تیغ و ڕوونی کردەوە کە زۆر لە هەوڵدایە بۆ ئەوەی تا ئەو جێگایەی دەلوێ هەر هەموو مووی قاچی بتاشێ بۆ ئەوەی قاچەکانی موویەکی کەمتریان هەبێت. ناوبراو موویەکی ئەستوور و ڕەشی هەبوو و هەر ئەم بابەتەش پیشان دەدا کە بە هۆی ئەوەوە ئیشێکی ئاسوودەی نییە. بە لای منەوە گوارەکان، ئەنگوستیلەکان، زنجیرەکان و پێڵاوە پاژنە بەرزەکەی هەوڵێکی چەتوون بوو بۆ ئەوەی بڵێ: من ئافرەتم.

لە ماوەی هەفتەیەک کە لەگەڵی بووم سەبارەت بە ژیانی خۆی لە وڵاتی ئێران قسەی بۆ کردم، ئەوەی کە چۆن کارمەندێکی باڵا لە شاری ئاینیی قووم ئیزنی گۆڕینی ڕەگەزی پێداوە. بە هۆی ڕوانینێکی نەرمی‌نوێنتر بەرامبەر بە گۆڕینی ڕەگەز ڕەنگە بتوانین ئێران وەک وڵاتێکی ناوازە لە سەر ئاستی هەموو جیهانی موسڵمانان لە قەڵەم بدەین، هەڵبەت ئەگەر هاوڕەگەزخوازان بە هۆی هۆگریی سێکسی خۆیان سەربەستانە ئیش بکەن سزای سێدارەیان بە سەردا دەسەپێنرێ، بەڵام کەسانی ترەنس نەک هەر لەم وڵاتانە قبووڵ کراون، بەڵکوو تەنانەت بۆ چارەسەری خۆیان لە پشتیوانی دەوڵەتیش سوودمەندن. ئیمام خومەینی لە ساڵی 1989 ڕاگەیاندنێکی بەناوبانگی هەیە کە ڕایگەیاندووە ئەو کەسانەی وا پێیان وایە لە لەشێکی هەڵەدا گیریان کردووە دەبێ ئەم چانسەیان پێ بدرێ کە لەم زیندانە دەرباز بن، و تەنانەت پاش گۆڕینی ڕەگەز بۆیان هەیە لە ناسنامەی نوێ سوودمەند بن. ڕەنگە هۆکاری ئەم پرسە ئەوە بێ کە هاوڕەگەزخوازی بە تاوانێکی زۆر نگریس دەزانن و هەر لەبەر ئەوە ترەنسێتیان لە جیات هاوڕەگەزخوازی قبووڵ کردووە. هەڵبەت وەبیری نایە کە لە ئێران هەڵسووکەوتێکی باشیان لەگەڵ کردبێت. ئەوەی کە لە ئێران چەند نەشیاوانە هەڵسووکەوتی لەگەڵ و ناوبراو ناچار بووە بەرەو بلاڕووس کە دەکەوێتە ئورووپای ڕۆژهەڵات کۆچ بکا بۆ ئەوەی لەوێ یارمەتی پرۆفیشناڵ دەست بخا و لە کۆتاییدا ڕەگەزی خۆی بگۆڕێت. لە چاوپێکەوتنی دووهەممدا لە میانەی قسەکانماندا تەلەفۆنیان بۆ کردم، هاوڕێیەک لە ئێرانەوە تەلەفۆنی بۆ کردم بۆ ئەوەی بزانێ ئایا دەتوانم چەند بەرگ کتێبی بۆ پۆست بکەم؟ لەگەڵ ئەوە دەنگی داگۆڕا. ئەو زۆر بە ئارامی لێ پرسیم کە خەڵکی کوێم؟ و منیش وڵامم داوە. بە ڕفتارمدا بۆی دەرکەوت کە خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستانم (کوردستانی ئێران)، کەمێک تێراما و ئینجا بە دەنگێکی نزم وتی: منیش کوردم، خەڵکی کرماشانم. لێم پرسی بە لایەوە کێشە نییە کە منیش کوردم؟ و ئەو

لە وڵامدا وتی: خانەوادە ئاخیان کردووم، باوکم کاتێ زانی من هاوڕەگەزخواز / ترەنسم هەوڵی دا بمکوژێ، من ناچار بووم لە کوردستان ڕا بکەم و بچم بۆ تاران. گەلی کورد زۆر دەمارگژن. تکا لێت دەکەم، من ئامادە نیم کەس بزانێ کوردم. من تەنانەت لای کەس ناڵێم ئێرانیم. خەڵک ئەگەر بزانن کێشەم بۆ دەنێنەوە و بە چاوی خراپ لێم دەڕوانن، ئەوان وەک مرۆڤێک هەڵسووکەوتم لەگەڵ ناکەن. لێرەدا بوو کە لە پڕ فرمێسکی هاتنە خوار.

تەنیا دوو خەونی هەبوو، ئەوەی کە بۆ گۆڕینی ڕەگەزی خۆی نەشتەرگەرییەکی سەرکەوتووی بۆ بکرێ، و ئەوەی کە دیسان بە هاوڕێکەی شاد بێتەوە کە بەڵێنی پێ دابوو کە ئەگەر ببێتە کچ هاوسەرگیری لەگەڵ بکات. ناوبراو لە درێژەدا وتی: من لە کوردستان ژیانێکی ناخۆشم بووە، بۆم نەبوو لای کەس بڵێم کە من هاوڕەگەزخوازم، زۆر دەترسام کە ڕۆژێ لە ڕۆژان باوکم بەم بابەتە بزانێت. هەڵبەت زۆر کەس لە بارەی هۆگریی سێکسی من زانیارییان هەبوو یان لانیکەم بە ڕفتارمدا شکیان کردبوو، مەبەستم ئەوەیە کە من هاوشێوەی ئافرەتێک ڕفتارم دەکرد و دەنگێکی ناسکم هەبوو. بەڵام هیچ کەس بە شێوەی ئازادانە لەم بارەوە قسەی نەدەکرد. ئەم بابەتە نهێنییەک بوو کە هەمووان لێی بە ئاگا بوون. کاتێک پیاوە بەتەمەنترەکان لێیان دەڕوانیم یان بە تووڕەییەوە کاتێک منیان دەبینی ڕووی خۆیان وەردەگێڕا، پیاوە گەنجەکان هەندێ جار تێدەکۆشان لە باوەشم بکەن، یان لە مەڕ ڕەواڵەتم تانە و توانجم لێ بدەن. هەڵبەت لە تاران دۆخەکە کەمێک جیاواز بوو. هیچ کەس منی نەدەناسی، لێت ناشارمەوە کە خۆشم ئێتر گرنگیم نەدەدا. لە درێژەی ئەو ساڵانەی کە لە ئێران دژیام شەرمم لە خۆم دەکرد، بە هۆی شتێک کە بووم و دەمویست ببم. خەتای خۆم بوو، من هەر لە منداڵییەوە لە دیتران جیاواز بووم، من کوڕەکانم لە کچەکان خۆشتر دەویست. هەمیشە پێم خۆش بوو جلوبەرگی جوان لە بەر بکەم و بە ئەسپایی لە کاتێکدا کە لە ژوورەکەی خۆم بووم و کەس لە لام نەبوو ئارایشتم دەکرد و وێنەم لە خۆم دەگرت.

دیارە من مۆڵەتی گۆڕینی ڕەگەزم وەرگرتبوو، دوو ساڵ پارەم کۆ کردەوە، بۆ ئەم پرسە هەموو کارێکیشم کرد، لە شتنی قاپ و کەوچکەوە بگرە هەتا شتنی ئۆتۆمبێلەکان. سەرەڕای ئەمە پارەی پێویستم نەبوو و نەمدەتوانی بەم پارە خەرج و تێچووی تەواوی گۆڕینی ڕەگەزێتیم دابین بکەم. هەروەها دەبا پارەی دەرزی هۆرمۆن و دیکەی شتەکانم بدابایە. هەر لەبەر ئەوەش چوومە بلاڕووس. کاتێک چوومە ئەوێ ڕێکخراوی

نەتەوەکان پشتیوانی لێ کردم. ئەوان هەوڵیان دا لەم وڵاتەدا بۆ نەشتەرگەریی گۆڕینی ڕەگەزێتیم بەرنامەم بۆ دابڕێژن. ژیان لەو وڵاتەدا زۆر ئەستەم بوو. کاتێک هاوشێوەی کچێک جلوبەرگم لە بەر دەکرد و دەچوومە دەرەوە کەسانی بەساڵاچوو و پیر بە بینی من تفیان لە عەرز ڕۆ دەکرد و کاتێک بە لایاندا تێپەڕ دەبووم پیاوان و ژنە گەنجەکان هۆیان لێ دەکردم. تەنانەت کادری پزیشکیش زۆر هۆمۆفۆبیک (دژی هاوڕەگەزخوازان) بوون و هەر کەس دەهات بێڕێزی پێ دەکردم.

بێگومان دڵخۆشتر بوو بەڵام زۆر نیگەران بوو، هەتا ئەوەی کە ڕۆژێکیان ناوبراو بەسەرهاتێکی ترسناکی بۆ من گێڕاوە کە لە مەڕ هێرشی دوو پیاو لە باکووری لەندەن (لەو کاتەی کە کاتی گۆڕینی ڕەگەزێتی هاتبوو) بوو، ئەوان پەیتا پەیتا لە زکیان دەدا و ناو و ناتۆرەی ناشیریان دەخستە پاڵی (جنێوێک بۆ بێڕێزی بە هەموو هاوڕەگەزخوازان) و بە دەموچاوێکی خوێناوییەوە لەوێ بەڕەڵایان کردبوو، ناوبراو وەها ترسا بوو کە هەتا چەند ڕۆژ لە ماڵەوە دەرنەکەوتووە و تەنیا ئەو کاتە لە ماڵ هاتە دەرەوە کە بەرپرسانی خزمەتگوزارییە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵی بوون.

پاش نەشتەرگەری پێی وتم کە ئێستا بوومەتە خاتوونێکی تەواو. وتی لەم دنیایەدا شادترین ژنی کوردە. ناوبراو بە شێوەی نیمچە کات لە باری سۆهۆ وەک بەرپرسی بار ئیش دەکا و خواردنەوە سێرڤ دەکا و ئێستا چاوەڕێیە چاوی بە هاوسەری داهاتووی بکەوێت.

حاڵەتی دووهەم

ئەستەنبوڵ شوێنی نیشتەجێبوونی پتر لە یەک ملیۆن کوردە کە زۆربەیان لە تێکهەڵچوونەکانی دەیەی نەوەد لە نێوان هێزە دەوڵەتییەکان و پ‌ک‌ک ناوچەی کوردستانیان لە باشووریترین بەشی تورکیا بە جێ هێشتووە و پاش کاولبوونی هەزاران گوندی ئەم ناوچە بەرەو ئەستەنبوڵ کۆچیان کردووە. لە نزیک ناوچەی گەشتیاری سوڵتان ئەحمەد ئاکسارایدایە کە دەتوانین بڵێین زۆربەی زۆری کۆچبەرانی کورد لەوێ کار و ئیشی بچوکیان بۆ خۆیان جێبەجێ کردووە، ناوچەیەک لە دووکانی بچووک، و تەنانەت هەندێ کەس لە سەر شەقامەکان بە شێوەی ڕاستەوخۆ دەستفرۆشی دەکەن.

لە نزیک هۆتێلی عەزیز کۆلانێکی تاریک و پیس بەدی دەکرێ کە بە بارێک لە ژێر زەوی کۆتایی پێ دێ، ئەم بارە بارێکی تایبەت بە هاوڕەگەزخوازانی پیاو و ئافرەتی کوردە. لەم بارەدا مووسیقای ڕاستەوخۆیان هەیە و جەوەکەی تەواو تاریکە، بۆ ئەوەی بەم شێوە پانتاکە ڕۆمانسی بکەن. لەگەڵ هاتنتان بۆ ناو ئەم بارە هەمووان سەیرتان دەکەن، ڕەنگە لە بەر ئەوە بێ بزانن پیاون یان ژن. گرووپێکی پێکهاتوو لە 4 پیاو و ژن. لە مێزەکەی پەنادا لەگەڵ هاوڕێکەم کە خانمێکە بە مەبەستی خواردنەوە بانگهێشتی سەر مێزێکم دەکەن. پاش خواردنەوەی چەند پەیک ئەوان سەبارەت بە هۆکار و چۆنیەتی بەجێ هێشتنی کوردستان دەستیان کرد بە قسە کردن. یەکێک لە کچەکان کە لە ئێن جی ئۆیەکی پشتیوانی لە هاوڕەگەزخوازانی ژن ئیشی دەکرد و سەر بە ڕێکخراوێکی سوویدی بوو سەبارەت بە ئەزموونەکانی خۆی و ئەوەی کە بۆچی نەیتوانیوە لە زێدەکەی خۆی (باتمان) بمێنێتەوە قسەی کرد. ناوبراو وتی: زۆر سادەیە، هۆکارەکەی ئەوەیە کە من هاوڕەگەزخواز بووم، باشم لە بیرە کاتێک مێرمنداڵ بووم عاشقی ئامۆزاکەم بووم و کاتێک کچە مامەکەم لەگەڵ لە قۆناغی ئامادەییدا شووی بە دۆستەکەی کرد من هەوڵم دا خۆم بکووژم بەڵام نەمتوانی و زیندوو مامەوە. ژنێکی دیکە

دەڵێ بۆ ماوەی 5 ساڵ هاوسەرگیری کردبوو بەڵام لە مێردەکەی بێزار بووە؛ ئەو ناپاکی لەگەڵ کردم و لەو کاتەوە من نامهەوێ لەگەڵ هیچ پیاوێک بم، من ئێستا لەگەڵ دۆستەکەم کە کچێکی ڕووسییە زۆر شادترم، ئەم کچە چەند مەتر دوورتر لە ژنەکە دانیشتبوو. پیاوەکانیش بەسەرهاتی هاوشێوەیان هەبوو، یەکیان تەنیا دەیتوانی بە تورکی ئاخافتن بکا (لە کاتێکدا کە بە تورکییە ئەستەنبوڵییەکەی من پێدەکەنی) وتی: من خەڵکی گوندێکی بچووکم، لەو گوندەدا خەڵک منیان لە کاتی سێکسکردن لەگەڵ پیاوێکی دیکە بینیبوو و دەنگۆ لێرەوە دەستی پێکرد و مەلای گوند و پیاوماقووڵەکانی گەڕەک و مامی منیان برد بۆ مزگەوت و هەواڵەکەیان پێدان. هاوڕێی قوتابخانەکەم بە هەڵکەوت ئەم بەسەرهاتەی لە چەند کوڕی دیکە بیستبوو، خێرا بەرەو ئەو مەزرایە ڕا دەکا کە من تێیدا ئاگام لە ئاژەڵەکان بووە. من هەر ئەوەندە پارەم بوو کە خۆم گەیاندە ئەنقەرە و لەو کاتەوە ئیتر نەگەڕاومەتەوە بۆ گوندەکەی خۆمان. بەڵام جار جار لەگەڵ دایکم قسە دەکەم.

حاڵەتی سێیەم

هەر دووکیان تەمەنیان بیست و ئەوەندە ساڵە، لە یەکێک لە زانکۆ ئەهلییەکانی ئێران لە بواری زانستە کۆمەڵایەتییەکان دەخوێنن. من (ک) و (ف) لە کاتێکدا کە خەریکی لێکۆڵینەوە لە بواری کەلتووری گەنجان لە ئێران بووم لە ڕێگەی چالاکڤانێکی مافەکانی ژنان لەگەڵیان ئاشنا بووم. دەڵێ هیچ کەس نازانێ ئەو کچێکی هاوڕەگەزخوازە، ئەگەر کەسێک بەم بابەتە بزانێ من زۆر تووشی کێشە دەبم، نە تەنیا خانەوادەکەم لەوانەیە بمکوژن، بەڵکوو تەنانەت دەوڵەتیش لەوانەیە بمخاتە بەندیخانەوە. لەم کاتەدا دەنگی نزم دەکاتەوە و دەڵێ تەنانەت لەوانەیە هاوشێوەی پارەکە کە دوو گەنجی فارسیان بە تاوانی هاوڕەگەزخوازی لە سێدارە دا منیش لە سێدارە بدەن. ناوبراو درێژە بە وتەکانی دەدا: من هەتا ئەو کاتەی کە لەگەڵ (ک) لە زانکۆ ئاشنا نەببووم نەمدەزانی هاوڕەگەزخوازم. هەموو شتێک لە پەردیسی زانکۆ دەستی پێکرد، ڕۆژێکیان کە ئەو کوڕەی وا خۆش دەویست لە بەر کچێکی دیکە وازی لە من هێنا، (ک) لەو شەوەدا کە من زۆر بێتاقەت بووم هاتە لام بۆ ئەوەی سووکناییم بداتەوە. ئێمە هاوژوور بووین، کاتێک کە باوەشی پێدا کردم هەستێکی خۆش کەوتە دڵمەوە، ناوبراو زۆر بە باشی لە من تێدەگەیشت و ڕاست دەیزانی چۆن دەبێ من ئارام بکاتەوە. لەو کاتەوە ئێمە پێکەوەین.

حاڵەتی چوارەم

(ئـ ف) پیاوێکی کەمتەمەنی پێگەیشتووە، و لە وڵاتی ئاڵمان کۆرسی باڵای تەواو کردووە. ناوبراو دەڵێ لە شاری هەڵەبجە (لە هەرێمی کوردستان) لە دایک بووە. من زۆر سەبارەت بەوێ شتم وەبیر نایە. من بۆ هاوسەرگیرییەکی بنەماڵەیی و سەردانی بنەماڵە گەڕامەوە بۆ کوردستان بەڵام لەوە ناچێ بتوانم لەوێ بژیم. (لەم کاتەدا هەست دەکەم بێتاقەت بوو) دیارە مەبەستم ئەوەیە کە من ناتوانم لەوێ بژیم، ئەمە بۆ منێک کە پیاوێکی هاوڕەگەزخوازم، مومکین نییە، (ئینجا درێژە بە وتەکانی دەدا) من خەڵکی ناوچەی هەورامانم و ئەمە پرسەکە ئەستەمتر دەکات. بە ڕای من هەورامان هێشتا زۆر ئاینی‌تر لە ناوچەکانی دیکەی کوردستانە. ناوبراو لە درێژەدا دەڵێ: ئەگەر خزمەکانم و بەتایبەت کوڕە مامەکەم کە سەرۆکی عەشیرەتە بەم بابەتە بزانێ خوا دەزانێ چ ڕوو دەدا، دەزانی چی ئەم کەسە حاجییە (کەسێک کە زیارەتی مەککەی کردووە) و لە نێو خزمەکاندا زۆر ڕێزی هەیە. (دەست دەکا بە جگرە کێشان و درێژەی پێدەدا) ئەم ڕووداوانە هەمووی لە ئورووپا دەستی پێکرد.

با ڕاستەکەی بڵێم، من نەمدەزانی هاوڕەگەزخوازم هەتا ئەوەی کە شەوێکیان من لەگەڵ یەکێک لە هاوڕێ هاوزانکۆییەکانم بووم و ئەو جووڵەیەکی کرد، ئێستا کە بیر لە ڕابردوو دەکەمەوە دەزانم بۆچی هیچ کات عەشقی هیچ کچێک نەدەبووم. (ئینجا بزەیەک دەنیشتە سەر لێوی) دەڵێ: من ئێستا لەگەڵ ئەو کوڕەی خۆشم دەوێ دەژیم و هەموو شتێک باشە. تەنیا کێشەکەم ئەوەیە کە دەبێ پەیوەندییەکەم بشارمەوە، خۆ دەزانی بۆ؟ من زۆر کەس لە ناوچەی خۆمان کە نایانناسم بەڵام بۆ سەردانی ئێمە دێنە ئێرە و ئێمە پێیان دەڵێین کە خوێندکار حەزی لێیە کە (ئـ ف)ـین و لە ژووری جیادا دەژین. پێموا هەمووان بڕوا بە قسەکەمان دەکەن کە ڕۆژێ لە ڕۆژان بتوانن ئازادانە بڵێ ئەوە کێیە. ناوبراو دەڵێ: من ئیتر لەم ژیانە دووانەییە ماندوو بووم، لە سەرەتادا ئەم پرسە سەرنجڕاکێش و زۆر وروژێنەر و مەترسیدار بوو، من پێم خۆش بوو، بەڵام ئێستا ئەو کوڕەی خۆشم دەوێ بەم بابەتە نارازییە و بەردەوام دەڵێ بۆچی وا بکەین؟ من بە ڕاستی تێدەکۆشم بۆی ڕوون بکەمەوە کە تا چەندە بارودۆخی من ئاڵۆزە بەڵام وا هەست دەکەم ئەو تێناگا، هەڵبەت مافی خۆشیەتی. بۆ کەسێک کە ژیانێکی زۆر جیاوازی لەگەڵ من بووە تێگەیشتن لەم پرسانە هەر وا ئاسان نییە. بە هەڵەدا مەچن، ئێمە تەنانەت لە لایەن دۆستان و ناسراوانی ئەویش زۆر قبووڵ ناکرێین. هاوڕەگەزخوازیی تەنانەت لە ئورووپاش هەر وا سادە نییە.

ڕوانینێک بۆ ئەم دیاردە لە گۆشە نیگای مرۆڤناسییەوە: سەرەڕای ئەوەی تابۆیەک پرسی هۆگرییە سێکسییە ناسازگارەکانی گرتۆتە بەر، چ لە مەڕ هاوڕەگەزخوازان و چ لە مەڕ ترەنسەکان، ڕێبەرانی دەرەوەی وڵات دەستپێکەری باسی گشتی لەم بارەوە بوون. پاش ئەوەی لە وڵاتی ئێران بە هۆی ئەم تاوانە مافە مرۆییەکانی کاپڵێکی هاوڕەگەزخوازی کورد بە شێوەی تۆقێنەرانە پێشێل کرا و بە قەمچی لێیان درا، پشتیوانێکی مافەکانی هاوڕەگەزخوازانی کورد لە ئیندیمیدیا (Indymedia.com) نووسی: لە کوردستان هاوشێوەی بەشەکانی دیکەی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست، هاوڕەگەزخوازی بە ڕاستی جێی قبووڵکران نییە و هۆکاری ئەم پرسە لە

ئاین و کەلتووری ئێمەدایە. هاوڕەگەزخوازی هەمیشە و لە هەموو زەمەنێکدا وەک کارێکی قێزەون بەراورد کراوە، بەڵام لە ئورووپای کۆن کردەوەی نێربازیی زۆر باو بووە. هەر لەبەر ئەوە بە شێوەی سرووشتی ئێمە هەمیشە دژی هاوڕەگەزخوازی بووین بەڵام لە هەمان کاتدا کە یاساکانی شەریعەتم قبووڵ نییە، بە قەمچی لێدانی هاوڕەگەزخوازان هەتا ئەو کاتەی دەمرن یەکێک لە ڕێساکانی شەریعەتە.

ڕێگە بدەن ئەم کەسانە چۆنیان پێ خۆشە بژین. ئەگەر ئێوە کەسێکی ئاینپەروەرن، ئێوە خۆتان باش دەزانن کە ئەوان لەو دنیا تووشی چی دەبن و ئەگەر ئاینپەروەر نین نابێ کێشەیەکتان لەگەڵ ئەم بابەتە هەبێت.

مەلاکان هەمیشە بڕ و بیانو دەهێننەوە بۆ ئەوەی خەڵک لە قەمچی بدەن، هۆکاری ئەم پرسە دەتوانێ نارەزایەتی دەربڕین دژ بەوان، خواردنەوەی شەراب و یان سێکسکردنی پیاو لەگەڵ پیاو و ژن لەگەڵ ژن بێت.

چالاکێکی مافەکانی ژنانی هاوڕەگەزخواز لە کوردستان دەنووسێ:

هاوڕەگەزخوازی لە ناو ژنان و پیاوان دیاردەیەکی ڕاستەقینەیە و هیچکات نابێ وەک نەخۆشییەک سەیر بکرێت.

سرووشت بۆ هەر کام لە سیستەمەکانی خۆی هۆکارێکی هەیە. کەسانی هاوڕەگەزخواز نزیکەی 0.1 هەتا 1.0 لە سەد لە حەشیمەتی مرۆڤەکان لە دنیادا پێک دێنن. ئەم پرسە تەنیا لە مرۆڤەکاندا سنووردار نابێتەوە و لە ئاژەڵەکان و تەنانەت ڕووەک و گوڵەکانیشدا بوونی هەیە. هەندێ کەس پێیان وایە هۆکاری دەرکەوتنی ئەم دیاردە کۆنترۆڵکردنی حەشیمەتی ڕووی گۆی زەوییە بۆ ئەوەی ڕێگری لە کارەسات بگیرێ، چوونکە زۆر بوونی ڕێژەی حەشیمەتی ڕووی زەوی دەتوانێ قەیرانێکی نوێ بەدی بێنێ، بۆ وێنە کاتێک مرۆڤەکان دەست دەخەنە نێو دنیای پەلەوەرەکان و ڕێژەیەکی زۆری پەلەوەر بۆ بە کارهێنانی مرۆڤ بەرهەم دێنن، دەبینین کە نەخۆشی ئەنفلۆوانزای باڵندە دروست دەبێ کە نە تەنیا ژیانی پەلەوەرەکانی جیهان بەڵکوو ژیانی ئێمەش دەخاتە مەترسییەوە.

زۆربەی کەسانی هاوڕەگەزخوازی داهێنەر و هونەرمەندن، ئەگەر ئاوڕێک لە مێژوو بدەینەوە شایەدی ئەوەین کە زۆرێک لە هونەرمەندان و نووسەرانی جیهان وەکوو ئۆسکار واید، ڕامبۆ و هەتد لەم حاڵەتە بەدەر نین.

وڵامی پرسی هاوڕەگەزخوازی توند و تیژی نییە و ئەم ڕێکارە هەرگیز نەیتوانیوە کێشە چارەسەر بکات. ئەگەر ئێمە هەڵوەدای بنیاتنانی کۆمەڵگایەکی مۆدێرن و داهێنەرانە بین، دەبێ دان بە جیاوازییەکانی خۆمان لەگەڵ دیتران بنێین و بتوانین بە ئاشتی و دۆستایەتییەوە پێکەوە بژین، کەسی هاوڕەگەزخواز دەتوانێ کچ، کوڕ، هاوسەر یان دۆستی نزیکی ئێوە بێت. ئەگەر ئەوان ئەم بابەتە دەشارنەوە ئەوە ناگەیێنێ کە ئەم پرسە بوونی نییە. ئێمە لە سەرەتای مێژووەوە هەین و دیسانیش لە پاڵ ئێوە دەبین و درێژە بە ژیانی خۆمان دەدەین، کەواتە باشتر وایە ئێمە قبووڵ بکەن و ڕێز لەم بابەتە بگرن. بەهەر حاڵ عەشق سەرشۆڕی نییە و ئەوە دەبێ خەجاڵەت ببێتەوە کە عەشق بە سەرشۆڕی دەزانێت.

مارگارێت مید لە ڕوانگەی مرۆڤناسییەوە کتێبێکی بە ناوبانگی نووسیوە و تێیدا پێشنیاری کردووە کە ئەو نیگەرانییانەی کە لە تێپەڕین لە مێرمنداڵییەوە بۆ گەورەساڵی دەمێنێتەوە (وەکوو هۆگریی سێکسی کە تازە هەستی پێکردووە) پێکهاتەی کەلتووریی لە خۆ دەگرن. ناوبراو لە سامۆوا لەگەڵ گەنجان ئیش دەکا، لێرە کەلتوور هانیان دەدا کە هۆگریی سێکسی خۆیان تەنانەت بە سێکسکردنی بەر لە هاوسەرگیری بە ئەزموون بکەن، و گریمانەی ئەوە لە ئارادایە کە ئەم ئیشە لە کۆمەڵگادا متمانە بە خۆبوونێکی زیاتری لێ دەکەوێتەوە و کاتێک وەک گەورەساڵێک توانیان هاوسەرگیری بکەن لە ژیانی سێکسی خۆیاندا متمانە بە خۆبوونێکی زێدەتریان دەبێت. هەڵبەت لەو کۆمەڵگایانەی کە تەواو پێشپیشەسازی نین، وەکوو سامۆواکان و بە وتەی ناوبراو زۆر لە ژێر کاریگەری بەها ئیسلامییەکانن، ڕوانین بۆ تافی مێرمنداڵی وەک هەڕەتێکی پڕبشێوی و ئیسترێس و کارەساتێکی پەنگراوە. ڕوانگەی مید بەرامبەر بە بوونی ڕوانگەیەکی کراوە سەبارەت بە پەیوەندیی سێکسی و ڕۆمانسی و ئازادی بۆ بە ئەزموونی کردنی ئەم بابەتانە لە نێو مێرمنداڵانی سامۆوایی، لەگەڵ ئەزموونی گەنجان لە ئێران بە تەواوەتی فەرقی هەیە، لە وڵاتی ئێران لە نێوان هەر دوو ڕەگەزەکە دیوارێک دانراوە و پەیوەندییە سێکسییەکانیان وەک پرسێکی مەترسیدار قەدەغە کردووە. لەم ڕووەوە ڕوانگەوە سەبارەت بە مەترسییەکانی پەیوەندیی ژنان و پیاوان بەر لە هاوسەرگیری ڕەنگە سەرسامهێنەر نەبێت.

ئایدیاکانی ڕفتاری ژنانە شانۆیی، دراماتیک، لەگەڵ شەرمەزاری و پارێزراو ڕەنگە ئەنجامی هەر ئەم ڕوانگە بێ و دەتوانین لەگەڵ هەستی وروژانی پەیوەست بە مێرمنداڵی لە ئورووپا و ئەنجامدانی ڕۆژانەی بەراوردی بکەین. خاڵی سەرنجڕاکێش کە دەبێ لەم بارەوە ڕەچاوی بکەین درێژەدان بە ڕفتاری منداڵانەی ژنان لە گەورەساڵیدایە. لە بەرامبەردا کوڕان لە پرۆسەیەکی یەکدەست بە هۆی دوو ساڵ خزمەتی سەربازی کە هەیانە دێنە ناو کۆمەڵگا و بەم شێوە ڕاستەخۆ دەورەکانیان لە کۆمەڵگا دەگۆڕدرێ و لە مێرمنداڵییەوە دەبنە گەورەساڵ (سینکلر- وب، 1990 ؛ کاپلان، 1990).

پاش ئەوە ئەگەر ئەم کەسانە پیشەیەکی تایبەتی هەڵنەبژێرن، یان درێژە بە خوێندن نەدەن، دەچنە ناو کار و کاری بنەماڵەیی یان دوکانێکی بچووک بە هاوکاری بنەماڵە دەکەنەوە، لە ناوچەی کوردستان زیاتر دۆخەکە بەم شێوەیە. مۆدێرنیزە بوون بۆتە هۆی تێکچوونی هاوسەنگی و کەوتنە ژێر پرسیاری دەوری ئافرەتان. بە شێوەی نەریتییانە ژنان تەنیا لە ڕێگەی هاوسەرگیرییەوە گەورە دەبوون، بەڵام لە ئێستادا زۆریان لە کۆتاییەکانی تافی مێرمنداڵی یان سەرەتاکانی تەمەنی بیست ساڵان ماڵەوە بە جێ دێڵن و دەچنە زانکۆ و بەم شێوە بە ڕادەیەک لە سەربەخۆیی ئابووریی دەگەن. سەرەڕای ئەوەی کە بە گشتی لە کوردستان کێشەی دانەمەزران و بێکاری هێشتا بوونی هەیە، بەڵام هەلی دامەزراندن بۆ ژنان لە کەرتی دەوڵەتی و کەرتی تایبەت زۆر کەمترە و ئەم بوارە بە هی پیاوان دەزانرێت. توحیدی، 1994.

تەنانەت سەرەڕای ئەوەی هاوڕەگەزخوازی لە دێرزەمانەوە لە کۆمەڵگای کوردستاندا بابەتێکی ئاشنا بووە، و کاتێ باس لە پیاوانی هاوڕەگەزخواز دەکرا وەک ئاسەواری پەستی کۆمەڵگا لە قەڵەم دەدران، ڕوانگەی کۆمەڵگا بۆ هاوڕەگەزخوازی ژنان هێشتا لە قۆناغە سەرەتاییەکانیدایە. ئەم پرسە لە پێشدا لە باکووری کوردستان (تورکیا) دەستی پێکرد، لە بەشەکانی دیکەی کوردستان ژیانی کۆمەڵایەتی بە شێوەی کردەیی بۆ هاوڕەگەزخوازانی پیاو و ژن بوونی نییە، کوردانی دەرەوەی وڵات بە هۆی ئەو فوکووسەی کە لە سەر کەمپەینەکانی دیکە هەیانە هەتا هەنووکە نەیانتوانیوە ئەم پرسە بخەنە ناو ڕێسای ئیشی کەمپەینەکانی خۆیانەوە. بەڵام یاساناسانی تورکیایی بۆ کەسانی هاوڕەگەزخوازی پیاو و ژن و ترەنس و ڕێکخراو و لۆبییە گشتییەکانی پەیوەست بەم چالاکییانە هەندێ دەرفەتیان هێناوەتە کایە بۆ ئەوەی بۆ قبوولکرانی ئەم کەسانە لە ناو کۆمەڵگادا هەندێ داپەڕ ئەنجام بدەن، ئەم هەوڵانە زیاتر هی ئێن جی ئۆکانی دانیشتووی ئەستەنبوڵە. بەڵام زەرووڕەتی بوونی ئەم کۆمەڵگایانە بۆ کۆمەڵەی هاوڕەگەزخوازانی پیاو و ژن و ترەنسە کوردەکان هێشتا زۆر پشتگوێ دەخرێت.

لەم کەلتوورانەدا زۆر جار هاوڕەگەزخوازی دژی دیترڕەگەزخوازی و هەبوونی تایبەتمەندیی نێر و مێ ڕەچاو دەکرێت. سێ فۆرمی سەرەکی پەیوەندییە هاوڕەگەزخوازییەکان لە لایەن مرۆڤناسان پێشنیار کراوە کە بریتیین:

یەکسانخوازی، پێکهاتەی ڕەگەزێتی و پێکهاتەی تەمەنی. لە نێو ئەم مژارانە یەکیان زیاتر لە کۆمەڵگایەکی دیاریکراو لە کاتێکی دیاریکراو زاڵ دەبێت. بە ئاوڕدانەوە لە مێژووی کوردەکان و ڕوانگەیان بەرامبەر بە هاوڕەگەزخوازی، دەتوانین زۆر کەس (زیاتر دەوڵەمەند و مامناوەند تەمەن، و هەمیشە پیاو) دەست بخەین کە سەبارەت بەوان دەنگۆی ئەوە لە ئارادا بووە کە پارەیان بە کوڕانی کەم تەمەن دەدا بۆ ئەوەی پەیوەندیی سێکسیان لەگەڵ ساز بکەن. لە هەمان کاتدا ئەمانە کەسانێک بوون کە (مومکینە لە ڕۆژاوا پێیان بووترێ پێدۆفیلیا) بەڵام وەکوو پیاوی بنەماڵە ژیانێکی ئاساییان هەبوو، بەڵام هەر کات باس لە ئامۆژگاری کوڕانی کەم تەمەن دەهاتە گۆڕەوە دەکەوتنە هەناسە بڕکێ. لە زۆربەی کاتەکاندا، ئەو کوڕە کەم تەمەنانەی کە دەستدرێژی سێکسی دەکرایە سەریان لە کۆمەڵگا زۆر سووکایەتیان پێ دەکرا و دەبوایە لە وڵاتی (شەرمەزارهێنەر)یان بۆ پاشماوەی ژیانیان ئەم سووکایەتییەیان لە کۆڵ نایە. هەر بۆیە زۆریان وایان بە لاوە پێ باشتر بوو کە بە هۆی بوونی ئەم پێشینە و ڕابردووەوە نیشتمانی دایکیی خۆیان بە جێ بێڵن. ئەم پرسە تەنیا بە هۆی ئەوە خرایە ڕوو کە دەربکەوێ فۆرمی هاوڕەگەزخوازی دیاریکراو بە چ شێوەیەک بووە کە

بزانن ڕوانگەی تاوانبارانە و لادەرانە کە سەبارەت بەم کەسانە هەیە بە چ شێوەیەکە. هەڵبەت پێدۆفیلیاش لە کۆمەڵگا هەبووە و هەیە بەڵام ئەوەش وەک نهێنییەکی درکێنراو ڕەچاو دەکەن.

هاوڕەگەزخوازیی نۆرماڵی گەورەساڵان و ترەنسبوونیان لە چاو فۆرمی چەوسانەوەیی ئەم هۆگرییانە کەمتر قبووڵ دەکرێت. هەڵبەت ئەم هۆگرییە لە چاو هاوڕەگەزخوازان و ترەنسەکان ڕەنگە دیاردەیەکی زۆر نوێتر و ئەنجامی خەباتی کۆنسێرڤاتیف دژ بە مۆدێرنیتە بێت. ئەم چەشنە ژیانە سێکسییە لە خۆرهەڵاتی نێوەڕاست و لە کەلتووری کوردستان بۆ چەندین سەدە بەردەوام بووە.

لە نێو زۆرێک لە کەلتووری موسڵمانانی خۆرهەڵاتی نێوەڕاست سەرچاوە بایۆلۆژیکی، مێژوویی و دەروونناسیی جیاواز بوونی هەیە و داپەڕی هاوڕەگەزخوازانە زۆر بەربڵاو و گشتی بووە. شاعیرانی فارس زمانی وەکوو (عەتار مردوو 1002)، (ڕۆمی، 1021)، (سەعدی، 1091)، (حافز، 1189)، (و جامی 1490) و هەروەها شاعیری کورد شێخ ڕەزا تاڵەبانی لە پەیوەندیی لەگەڵ هێماگەلی هۆمۆئۆرۆتیک کۆمەڵێ شێعریان هەیە. توێژینەوە لە بارەی ناهاوسانانی سێکسی وا پیشان دەدا کە سەرەڕای ئەوەی بینراوبوونی ئەم پەیوەندییانە کەم بۆتەوە بەڵام ڕێژەیان کەمی نەکردووە. دوو فۆرمی زیاتر تۆمارکراو بریتین لە هەبوونی پەیوەندیی سێکسی بە پارە لەگەڵ پیاوانی ترەنس یان ئەو پیاوانەی ڕفتاری وەکوو ترەنس لە خۆیان دەنوێنن و نموونەگەلێک لەم کەسانەن کە ئەوان بە نێوی بچووکی 2 و منداڵی 3 بانگ دەکەن و هەروەها داپەڕی مەعنەوی سۆفییەکان کە تێیدا تاک لە داپەڕێکی پاکداوێنانە و ئایدیالانە دەگا بە داپەڕێکی هۆگرییانە.

بۆ وێنە لە ئێرانی کۆن هاوڕەگەزخوازی و هۆمۆئۆرۆتیک لە زۆرێک لە شوێنە گشتییەکان پەسندکراو بووە، بۆ وێنە لە دێیر و حەوزە عیلمییەکان هەتا دەگاتە مەیخانە، کەمپی سەربازی، گەرماو و قاوەخانەکان. لە سەرەتاکانی حکومەتی سەفەوی (152 هەتا 1201) شوێنگەلێک بە نێوی ئەمروودخانە هەبوو کە تێیدا پیاوانی لەشفرۆش ئیشیان دەکرد، ئەم شوێنانە یاسایی بوون و باجیان دەدا. ئەدەبیات و هونەرێکی بەهێز سەر لە نوێ بێچمی گرتەوە کە تێیدا هاوڕەگەزخوازی لە خۆرهەڵاتی نێوەڕاست بە شێوەی شووبهاندنی عەشقی پیاوان خۆی نواندبوو. بەم پێیە گانیمێد (ساقی خودایان) سیمبۆلی دۆستێکی (کوڕ) ئایدیال بوو. موسڵمانان و زۆربەی ئەو سۆفی و شاعیرانەی کە لە وڵاتانی عەرەبی و ئێرانی بوون سەبارەت بە کوڕانی ساقی جوانی مەسیحی دواون و ئیدعا دەکەن کە لە ڕۆژدا لە مەیخانە میوانداریان لێ دەکەن و لە شەودا دەخزێنە ناو پێخەفەکەیان.

لە زۆرێک لەم ناوچانە ئەم داپەرە هێشتا لە سەردەمی نوێدا دەبینرێ (ئەم پرسە لە لایەن ڕیچارد فرانسیس بارتۆن، ئاندرە گاید و ئەوانی تریش تۆمار کراوە).

هاورەگەزخوازان لە کۆمەڵگا ڕۆژاواییەکان هێشتاش لە پێناو وەرگرتنی ماف و دادپەروەری بۆ خۆیان خەریکی خەباتن. کەسێکی هاورەگەزخواز پیاو یان ئافرەت و یان کەسێکی ترەنس هێشتا لەوانەیە لە شەقامدا بێڕێزی پێ بکرێ و یان لە هەندێ لە شوێنە گشتییەکان مافی هاتنە ژوورەوەیان نەبێت. لە بریتانیا لەم ماوەی دواییدا باسێک لە نێوان دەوڵەت و چالاکڤانانی پیشەسازی گەشتیاری ڕووی دا و هەندێ لە هۆتێل و میوانخانەکان داوایان کردووە کە دەوڵەت ڕێگەیان ئەوەیان پێ بدا کە ئەو کاپلە هاورەگەزخوازانەی کە وەکوو هەر کاپڵێکی دیکە داوای ژوورێک دەکەن بکەنە دەرەوە. لە حاڵێکدا کەسانی هاورەگەزخوازی ئورووپایی بە خەستی هەڵوەدای وەرگرتنی مافی هاوسەرگیری لە هەندێ لە وڵاتانن، ئەم ڕاستییانە بۆتە هۆی ئەوەی دنیا لەم بارەوە بۆچوونێکی دووجەمسەرانەی هەبێ و لەم بارەوە مشتومڕی سیاسی بێتە ئاراوە و تەنانەت لە هەندێ لە وڵاتان بابەتەکە پەلکێشی دادگاکان بکرێت. لە ساڵی 2002 لە هۆڵندا، بەلژیکا، ئیسپانیا، کەنەدا و ئەفریقای باشووری هاوسەرگیری لەگەڵ هاورەگەز بە یاسایی کراوە. بەڵام لە بواری هاوسەرگیریی هاورەگەزخوازان لە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا، تەنیا لە ویلایەتی هاوبەرژەوەندی ماساچۆست مافی هاوسەرگیریی هاورەگەزخوازان بە فەرمی ناسرا و ویلایەتەکانی وێرمۆنت و کانکتیکات ئیزنی پەیوەندیی مەدەنیان پێ داون.

لە هەمان کاتدا وڵاتانی دیکە، کە زۆربەی وڵاتانی ئورووپایی دەگرێتەوە کۆمەڵێ یاسایان پەسند کردووە کە بە گوێرەی ئەو کەسانی هاورەگەزخواز بۆیان هەیە پەیوەندیی مەدەنیان پێکەوە هەبێ و بەم چەشنە کاپڵە هاورەگەزخوازەکان لەو مافانە سوودمەند دەبوون کە کاپڵە هاوسەرگیریی کردووەکان لە بواری یاساییدا لێیان سوودمەندن. لەم چەشنە دەتوانین ئاماژە بە یاساکانی میرات و کۆچ بکەین. زۆرێک لە وڵاتانی سکادیناڤیا یاساکانی هاوبەشیی ناوخۆییان لە دەیەی 1982 بەم لاوە لە یاساکانی خۆیاندا گونجاندووە. لە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا چڕکردنەوەی مشتومڕەکان لە سەر بە یاسایی کردنی هاوسەرگیریی لە بری قبووڵکردنی یەکیەتی مەدەنی دەتوانێ ببێتە هۆکاری سەرەکی شکستی ئەو هەوڵانەی کە لەم بوارەدا ئەنجام دراون و لە لایەن گرووپە مەحافزەکار و ئایینییەکانەوە بەرهەڵستی کراوە. بۆ وێنە لە کالیفۆرنیا، فەرماندار ئارنۆڵد شوارتزینگێر ڕایگەیاند کە بە تەواوەتی پاڵپشتی لە یاسای پشتیوانی لە هاوژینە هاورەگەزخوازەکان دەکا بەڵام باشتر وایە پرسی هاوسەرگیریی هاورەگەزخوازان لە لایەن خەڵک یان دادگاکان یەکلایی بکرێتەوە.

لە ڕوانگەی زۆرێک لە لایەنگرانی نەریت و بە ئاوڕدانەوە لەو ڕوانگە نەخوازراوانەی کە لەم بوارەدا لە هەندێ لە ئاینزاکاندا هەیە، هەندێ نارەزایەتی دژ بەم بابەتە ئەنجام دراوە، بۆ وینە ئەم باسە لە ئارادایە کە هاوسەرگیری میکانیزمێکی دیاریکراوە کە بۆ دانانی بناغەی دایک و باوکبوون بەرنامەی بۆ داڕێژراوە و ناتوانین پێکەوەبوونی بە بێ بوونە دایک و باوک ناو بنێین هاوسەرگیری. ئەنجوومەنی دەروونناسیی ئەمریکا ئەم باسەی تەواو ڕەت کردۆتەوە (پێترسون، 1995) و ڕایگەیاند کە زۆربەی لێکۆڵینەوەکانی ئاکادمیک بە بێ جیاکاری لە بواری هاورەگەزخوازانی ژن یان پیاو کە پێکەوە دەژین بە تەواوەتی دژی ئەم باوەڕانەن. سەیرتر ئەوەی کە سیاسەتمەدارانی هاورەگەزخواز توانیویانە ڕێژەیەکی زۆری کورسییە دەوڵەتییەکان

تەنانەت لەو وڵاتانە وەدەست بێنن کە یاساگەلی دژە نێربازی و یان کوشتنی هاوڕەگەزخوازانیان لە مێژووی هاوچەرخی خۆیاندا هەبووە. هاوڕەگەزخوازان لە کابینەی بریتانیا وەکوو وەزیری پێشووی کریس سمیت (لۆرد سمیتی ئەوڕۆیی لە فینزبێری کە یەکێک لەو چەند کەسەیە کە هەڵگری HIV زایدن کە ئەم بابەتەی ڕاشکاوانە ڕاگەیاندووە) و نیک بران و هەروەها حاڵەتی زۆر نوێی پتر ماندڵسۆن کە کۆمیسێرێکی ئوروووپایی و هاوڕێی زۆر نزیکی تۆنی بلێرە و یان پێرکریستییەن فووس کە هەتا ساڵی 2015 وەزیری کاروباری دارایی نەرویژ بوو، سەربەستانە هاوڕەگەزخوازبوونی خۆی ڕاگەیاند.

ئەو هۆگرییە گشتییەی کە بۆ بواری قبووڵکردنی زۆربەی پیاوان و ژنانی هاوڕەگەزخواز لە کۆتاییەکانی سەدەی 20 بەدی هات بە ڕێکخراوە سکۆلارەکان سنوودار نەبوو. ئەم ڕووداوە لە زۆرێک لە دامەزراوە ئاینییەکانیش ڕووی دا. جوولەکایەتی ڕیفۆڕمخواز کە گەورەترین لقی جوولەکایەتی لە دەرەوەی ئیسرائیلە هاوسەرگیریی هاوڕەگەزخوازانی بۆ شوێنکەوتووانی خۆی لە کەنیسەکان ئاسان کردەوە. کلێسای ئانگلیکان تووشی هەندێ ناکۆکی هات کە بووە هۆی لێکدابڕانی کلێساکانی ئەفریقا و کلێسای ئانگلیکانی ئاسیایی لە لایەک و کلێساکانی ئەمریکای باکووری لە لایەکی تر. هۆکاری ئەم ناکۆکییە هی ئەو کاتە بوو کە کلێساکانی ئەمریکا و کەنەدا هاوسەرگیریی هاوڕەگەزخوازانیان قبووڵ کرد و ڕێگەیان بە کەسانی هاوڕەگەزخواز دا کە پێکەوە بن. کلێساکانی دیکە هاوشێوەی کلێسای مێتۆدیست ڕووبەڕووی بابەتی بەڕێوە چوونی دادگا بۆ زانایانی ئاینی هاوڕەگەزخواز بوونەوە کە هەندێ ئیدعایان کردبوو ئەم کارە دژی بنەما ئاینییەکانە و فەرمانی دەرکراو بۆ ئەم کەسانە بە پێی ناوچەی جوگرافیایی جیاواز بوو. لێرەدا ئیسلام تەنیا بەشێک لە کێشەکەیە. چوونکە بینیمان لە هەندێ لە شوێن و فۆڕمەکاندا جۆرەکانی هاوڕەگەزخوازی قبووڵ کراوە.

سەبارەت بە کوردستان، حیزبە سیاسییە چەپەکانی کورد بە شێوەی نەریتیی پشتیوانییەکی کەمتریان لە هاوڕەگەزخواز و ترەنس و مافەکانی ئەوان کردووە بەڵام هەر ئەم پشتیوانییە کەمەش بە دەگمەن بۆتە داپەڕێکی گشتی.

بێگومان پرسی زۆر زیاتر لە بەرنامەی سیاسیی کوردەکاندا هەیە کە دەتوانین ئاماژە بە مافەکانی مرۆڤ بۆ هەموو تاکەکان بکەین، هەر لەبەر ئەوە کوردەکان لەم بوارەدا داپەڕێکی ئەوتۆیان ئەنجام نەداوە. چالنجی گەورەتر لە کۆمەڵگای کوردی ئەوە نییە کە هۆگریی بلیمەتە سیاسییەکان بگۆڕن، لە ئێرانیش لەم بارەوە ڕوانگەیەکی هاوشێوەی سیاسەتمەدارانی کۆنسێرڤاتیڤ و ئاینیی ئەمریکایی بوونی هەیە. لێرەدا چالنجی سەرەکی پرسی کەلتوور و کۆی حەشیمەتە کە هێشتا وەک باسێکی سزایی سەیری هاوڕەگەزخوازی و ترەنسەکان دەکەن و ئەمە تاکە سناریۆی شیاوی قبووڵکردن لە بواری ئەم بابەتەیە.

ئەم بابەتە لە بواری مافەکانی ژنان لە کوردستانی ئێرانیش بە شێوەی گشتیتر بەدی دەکرێت. لە کۆمەڵگایەکدا کە تێیدا تاکە حاڵەتی قبووڵکردنی دەربڕینی سێکسی لە ڕێگەی هاوسەرگیرییە، و بەتایبەت بە هۆی ئەو نۆڕمانەی کە لە کوردستان هەیە ئازادییەکانی ژنان نە تەنیا لە بواری سێکسی بەڵکوو لە بواری کۆمەڵایەتیشدا زۆر سنووردارە. هەڵبەت ئەم پێویستییانە لە بواری ڕفتارەکانی دیکەی وەکوو دەرکەوتنی گۆڵمەزبزوێنی قەتڵی ناموسی کە لەم ماوەی دواییدا لە کوردستان و دەرەوەی کوردستان زۆر جێی باس بووە بەدی دەکرێت. لە ڕوانگەی سێکسی و کۆمەڵایەتییەوە، دەبێ فێر بین هەموو شتێک بە ڕوانگەیەکی زۆرینەخوازتر ببینین.

واتە دەبێ مافێکی زێدەتر بە هەموو ئەندامانی کۆمەڵگا بدەین. لە بواری سێکس و ڕەگەزێتی، هیچ ناو یان ڕوونکردنەوەیەک بە تەنیایی ناتوانێ بۆ هەر هەموو تاکەکان بە کار بهێنرێ و خەڵک دەبێ بتوانن هەموو شتێک بە ئەرێنی ببینن و فێر بن ئەو کەسانەی کە بووێری تەواویان هەیە کە ڕادەپەڕن و خۆی ڕاستەقینەیان پیشان دەدەن بە شوورەیی و عەیبە ئازار نەدەن. ئەم پرسە لە کۆمەڵگای کوردی پێشینەیەکی زۆر دوور و درێژی هەیە و ئەگەر کورد بیهەوێ ببێتە کۆمەڵگایەکی مۆدێرن دەبێ بتوانێ بە شێوەی گشتی و بە بێ شەرمکردن ئەم پرسە چارەسەر بکا و پشتیوانی لە مافەکانی مرۆڤ بکات.

سەبارەت بە نووسەر

کامیل ئەحمەدی، خەڵکناسی کۆمەڵایەتی و توێژەر، براوەی خەڵاتی «نامووس» لە زانکۆی یاسای لەندەن لە بنیاتی مافەکانی ژنان **(IKWR)** و براوەی خەڵاتی «ئاشتی» بنیاتی جیهانی ئاشتی بەشی ئەدەبیات و زانستە مرۆییەکان لە زانکۆی **جۆرج واشینگتۆنە**. توێژینەوەکانی کامیل ئەحمەدی سەبارەت بە گەشەی کۆمەڵایەتی و نێودەوڵەتی، ئێتنیکەکان و پرسەکانی پەیوەست بە ڕەگەزێتی (جێندەر) و منداڵان بووە. وتار و توێژینەوەکانی پێشووی ناوبراو بە زمانەکانی ئینگلیزی، تورکی ئەستەنبوڵی، فارسی و کوردی لە ژێر ئەم ناوانە چاپ کراون:

- **ڕوانینێکی دیکە بۆ ڕۆژهەڵات و باشووری ڕۆژهەڵاتی تورکیا** (ڕوانینێکی خەڵکناسانە بۆ داب و نەریتی مزۆپۆتامیا)؛ Etkim press (Istanbul, Turkey 2009)

-**بە ناوی نەریت** (توێژینەوەیەکی گشتگیر سەبارەت بە خەتەنەی ژنان لە ئێران) کە لە لایەن Uncut Voices Press-Frankfurt و وەشانخانەی شیرازە چاپ کراوە؛

- **زایەڵەی بێدەنگی** (توێژینەوەیەکی گشتگیر سەبارەت بە هاوسەرگیری پێشوەختەی منداڵان لە ئێران) بڵاو بۆتەوە لە Nova Science Publisher, Inc., New York 2017؛

- **ماڵێک لە سەر ئاو** (توێژینەوەیەکی گشتگیر سەبارەت بە سیغە / هاوسەرگیری کاتی لە ئێران) کە دەقە فارسییەکەی لە لایەن وەشانخانەی شیرازە بڵاو بۆتەوە و وەشانخانەی مێهری لە لەندەنیش دەقە ئینگلیزییەکەی چاپ کراوە؛

- **ماڵێک بە درگای ئاوەڵاوە** (توێژینەوەیەکی گشتگیر سەبارەت بە هاوسەرگیری سپی لە ئێران) بە ئینگلیزی و فارسی کە وەشانخانەی مێهری لە لەندەن چاپ کراوە؛

- توێژینەوەیەکی دیکە بە ناوی **تاڵانی منداڵی** بۆ ئەنجوومەنی پشتیوانی لە مافەکانی منداڵان ئەنجام درا کە بابەتی زبڵگەڕی منداڵانی لە تاران تاوتوێ کردووە و لە ساڵی 1398ـی هەتاوی ڕوونوێنی کرا؛

- دەقی ئینگلیزی و فارسی دەقی **شاری قەدەغەکراو** (توێژینەوەیەک سەبارەت بە ناهاوسانان لە ئێران) کە هەندێ وتاریشی بە زمانەکانی فارسی و ئینگلیزی لێ دەرکێشراوە و چاپ کراوە و لەم ماوەی دواییدا لە لایەن وەشانخانەی مێهری لە لەندەن چاپ کرا؛

- و توێژینەوەیەکی ناوبراو لە ژێر ناوی لە **سنوورەوە هەتا سنوور** (توێژینەوەیەکی گشتگیر سەبارەت بە شوناس و ئێتنیکایەتی لە ئێران) کە 5 ئێتنیکی عەرەب، بەلووچ، کورد، فارس و تورکی تاوتوێ کردووە کە هەندێ وتاریشی بە زمانەکانی فارسی و ئینگلیزی لێ دەرکێشراوە و چاپ کراوە و لەم ماوەی دواییدا لە لایەن وەشانخانەی مێهری لە لەندەن چاپ کرا؛

-دوایین توێژینەوەکانی نووسەر سەبارەت بە **خەتەنەی پیاوان** و **جۆرەکانی کاری منداڵان لە ئێران** خەریکە چاپ دەکرێت.

توێژینەوەکانی لە ماڵپەڕی خۆیان دەست دەکەوێت: www.kameelahmady.com